

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิธีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

**การเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์เชิงพุทธของพระสังฆาธิการใน
อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**

**THE STRENGTHENING CAPACITY OF ADMINISTRATION OF BUDDHIST SANGHA
AFFAIRS OF SANGHA ADMINISTRATORS IN MAE THA DISTRICT, LAMPHUN
PROVINCE**

พระครูมนูญกิจจาทร /สมยาเวภาค Phrakhru Manunkitjathon (Somyawakad)

พระครูสิริสุตตานุยุต. รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Sirisuttanuyut

พระครูโกวิทอรธวาที. ผศ.ดร Assist. Prof. Dr.Prakru Kowit arttawatee

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Lamphun Buddhist College

kaih8501@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า ได้ดำเนินงานตามการบริหารงานของคณะสงฆ์ตามกฎหมายเถรสมาคม ที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ หรือจะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครอง 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) การศาสนศึกษา 4) การศึกษาสงเคราะห์ 5) การสาธารณสงเคราะห์ และ 6) การสาธารณูปการ 2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า การดำเนินงานมีการนำหลักสมรรถนะ 5 ด้าน มาเป็นกรอบในการทำงาน ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การสร้างความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) ความมีจริยธรรม และ 5) ความร่วมแรงร่วมใจ 3. วิเคราะห์การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า จากการดำเนินงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีการนำหลักสมรรถนะ 5 ด้านแล้ว ยังมีการบูรณาการนำหลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4. สังคหวัตถุ 4. ปาปณิกธรรม 3. ศีลและสาราณียธรรม 6 ทั้งสมรรถนะและนำหลักพุทธธรรมข้างต้นมาเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์เชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ไปสู่เป้าหมายการดำเนินงานที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

[1097]

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : การบริหารกิจการคณะสงฆ์

Abstract

This research article has 3 objectives: 1. Administration of Sangha affairs of the monks in Mae Tha District. Lamphun Province. it was found that they operated according to the administration of the monks according to the Sangha Council Rules. that the clergy must practice or must be regarded as a duty. And it is the mission of the monks. There are 6 aspects: 1) government. 2) propagation of Buddhism. 3) religious education. 4) welfare education. 5) public welfare. and 6) public utilities.

2. The concepts. theories. and Buddhist principles related to capacity strengthening in the administration of Sangha affairs of the monks in Mae Tha District. Lamphun Province. it was found that the operation had the use of 5 competencies as a framework for work. namely 1) Achievement Orientation 2) Good Service 3) Accumulation of Professional Expertise 4) Efficiency ethical and 5) cooperation

3. Analyzing the strengthening capacity in the administration of Sangha affairs of the monks in Mae Tha District. Lamphun Province. it was found that from the implementation of the Sangha affairs administration that had applied 5 competencies. there was also an integration of the Buddhist principles. namely Itthibat. Sangkhahavathu. Panikha dhamma. Silas. and Saraniya-dhamma. Both the competencies and the above Buddhist principles are to enhance the performance of Buddhist Sangha Administration of monks in Mae Tha District. Lamphun Province to achieve the operational goals that have been set up efficiently.

Keywords: Administration of Buddhist Sangha Affairs.

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม นับแต่องค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทรงแสดงธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร ทรงประทานอุปสมบทแก่โกณฑัญญะ (วิมาลา. (ไทย) 4/12/18) ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ ตรัสรู้ได้ 2 เดือน นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). 2549 : 3) ทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้นครั้งแรกในโลก ถือว่า

เป็นการสืบศาสนาทายาทเป็นครั้งแรก และเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพุทธศาสนา พระองค์ต้องบริหารคณะสงฆ์ด้วยการวางรากฐานตลอดถึงแนวทางในการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังพระพุทธดำรัสที่ว่า “จรถ ภิกขเว จาริก พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสาน มา เอเกน เทว อคมิตถ เทเสถ ภิกขเว ธมม อาทิกถยาณ มชฌเมกถยาณ ปรีโยสานกถยาณ สาตถ สพฺพญชน เกวลปริปุณฺณ ปรีสุทฺธ พรหมจรีย ปกาเสถ.” แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเราจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40) นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ได้มีผู้ศรัทธาและออกบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระองค์เป็นอันมาก เกิดเป็นองค์กรสงฆ์ที่เรียกว่า สังฆะ พระพุทธศาสนาได้เริ่มเผยแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป เหตุนี้ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอย่างยิ่ง

ต่อมาในการจัดองค์กรสงฆ์นั้น ได้มีการวางรากฐานจากพระวินัยสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของคณะสงฆ์ในการอยู่ร่วมกันด้วยดี ทั้งนี้ในการบัญญัติสิกขาบทเป็นไปตามบริบททางสังคม เพื่อความสามัคคีขององค์กรสงฆ์และการรักษาศรัทธาของประชาชน รวมถึงเป็นแนวหลักในการปฏิบัติของสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 10 ประการคือ 1) เพื่อความดีแห่งหมู่ 2) เพื่อความสำราญแห่งหมู่ 3) เพื่อกำจัดบุคคลเพื่อผู้เกียจคร้าน (หน้าด่าน) 4) เพื่อความอยู่เป็นผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 5) เพื่อระงับอาสวะที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน 6) เพื่อกำจัดอาสวะที่จะมีต่อไปข้างหน้า 7) เพื่อความเลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส 8) เพื่อความเจริญยิ่งๆ ของผู้เลื่อมใสแล้ว 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และ 10) เพื่ออุดหนุนพระวินัย (วิ.ม.ท. (ไทย) 1/39-40/28-29) พระวินัยหรือสิกขาบท จึงเป็นธรรมนุญที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ปกครองเพื่อรองรับการขยายตัวขององค์กรสงฆ์ เพื่อการบริหารจัดการในครั้งพุทธกาล เป็นปณิธานในการไปประกาศพระพุทธศาสนา และภายหลังพระพุทธศาสนาได้มีการเผยแผ่ออกไปทั่วโลก ต่อมาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามจารีตสังคม สอดคล้องกับกฎหมายของประเทศ โดยการปรับกฎเกณฑ์ระเบียบที่ไม่ขัดต่อพระวินัยสิกขาบท อีกทั้งเอื้อประโยชน์ต่อการปกครองขององค์กรสงฆ์ทำให้ระบบแบบราชการเกิดขึ้น การแบ่งสายการบังคับบัญชา (พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปลฺลโณ). 2561 : 18) มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบลดหลั่นกันไป ตามลำดับการปกครอง

ในประเทศไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน ส่งผลถึงการปฏิรูปการปกครององค์การสงฆ์ พ.ศ. 2445 (ร.ศ. 121) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทรงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ด้วยการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ทำให้เกิดองค์กรคณะสงฆ์กลายเป็นองค์กรของรัฐต่อมาได้พัฒนาจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของรัฐอย่างต่อเนื่องมาจนถึงการบริหารองค์การสงฆ์ในปัจจุบัน (พระระพิน พุทธิสารโ (ด้วงลอย). 2554 : 2) ที่เรียกว่า “มหาเถรสมาคม” เป็นองค์กรบริหารกิจการพระพุทธศาสนาสูงสุดของประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นศูนย์กลางที่รวมพระสงฆ์ทุกกลุ่มให้มางานร่วมกัน กล่าวคือให้มืองค์กรมหาเถรสมาคมรับผิดชอบทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อเกื้อหนุนพระธรรมวินัยตามรูปแบบของการจัดองค์กรบริหารสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการรวมพลังของพระสงฆ์ทุกกลุ่ม การกระจายอำนาจ ร่วมรับผิดชอบร่วมตัดสินใจด้วยกัน และมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการทำงานทุกขั้นตอน กฎหมายได้พยายามออกแบบให้มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่ 1) มีความเข้มแข็งในการรักษาพระธรรมวินัย 2) มีความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาพระธรรมวินัยแก่ชาวพุทธและบุคคลทั่วไป 3) มีความเข้มแข็งในการจัดการพุทธศาสนสถาน พุทธศาสนิก ทรัพยากรสังคม ตลอดถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) มีความเข้มแข็งในการสร้างและรักษาความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธและบุคคลทั่วไป ในทางปฏิบัติ มหาเถรสมาคม จะบริหารงาน ออกนโยบาย และแผนปฏิบัติการประจำปีกำกับ และสั่งการการทำงานกิจการพระพุทธศาสนาผ่านช่องทางของหน่วยงานปกครองในระดับต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์ เพื่อให้การทำงานของมหาเถรสมาคมมีประสิทธิภาพ มหาเถรสมาคมจึงประกาศจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อให้ทำงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านการปกครอง 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ทั้ง 6 ด้านนี้เป็นภารกิจหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งแต่ละด้านจะมีพระสงฆ์ฝ่ายบริหารเป็นผู้ดูแลสั่งการ และมีนโยบายปฏิบัติที่ชัดเจน โดยมีมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรการปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ เป็นผู้กำกับและดูแล นั้นเอง และการทำงานที่ช่วยให้การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์สามารถทำงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก คือ การปกครองตามธรรมวินัยและให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงประเทศไทยเมื่อรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ทรงตรา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้ เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็น รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย ต่อมาได้กำหนดให้มีมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับวางระเบียบออกคำสั่ง มีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (เฉลิมพล โสมอินทร์. 2546 : 225) คำว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่จะประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพระธรรมโกศาจารย์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2549 : 2) วัดเป็นหน่วยงานปกครองและเป็นหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุดและเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัดทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). 2545 : 16) ดังนั้นการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่านที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ ต่อการดูแลคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่าน ที่จำเป็นต้องให้ ความสำคัญต่อการดูแลคณะสงฆ์ เป็นผู้ที่สามารถนำสังคมและชุมชนไปสู่ความเจริญได้ โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ นั้นเอง (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2550 : 49) และงานหลักของคณะสงฆ์ที่ต้องรับผิดชอบมีอยู่ 6 ด้าน

ดังนั้นการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่านที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ ต่อการดูแลคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่าน ที่จำเป็นต้องให้ ความสำคัญต่อการดูแลคณะสงฆ์ และนอกจากนี้ผู้นำสงฆ์ในชุมชนหรือองค์กรต่าง ๆ ยังมีส่วนช่วยเสริมแรงในการผลักดันให้เกิดการพัฒนางานชุมชน ร่วมกับภาคประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ ปัจจุบันมีองค์กรที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพุทธศาสนาหลายแห่ง ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันทางศาสนา อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา มหาเถร

สมาคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นต้น องค์การดังกล่าวมีส่วนช่วยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับพุทธศาสนา ด้วยการสนับสนุนทางวิชาการ และพัฒนาศักยภาพบุคลากร(พระสงฆ์) ทางการศึกษาพระธรรมวินัย(ทางธรรม) และระบบการศึกษา ตามหลักสากล(ทางโลก) ดังนั้นประชาชนในสังคมจึงมีความคาดหวัง ต่อแนวทางการพัฒนาพุทธ ศาสนาร่วมกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยคณะผู้นำสงฆ์ใน ระดับชั้นต่างๆ ตามการปกครองของมหาเถรสมาคมตั้งแต่กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้า คณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสวัด จะต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในการเป็น ผู้นำซึ่ง และบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อให้เกิดสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เนื่องจาก สภาพปัญหาในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ส่วนหนึ่งของพระสงฆ์ที่ประพฤติตนนอกกรอบพระ ธรรมวินัยทำให้เกิด ความเสื่อมศรัทธาและส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้เป็นเพียงแค่บางส่วนและอีกนัยหนึ่งยังคงพบเห็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตนตั้งมั่นอยู่ในกรอบ ศีลธรรมที่ดีงาม อย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมีความคิดที่จะเสนอนำเอาหลักพุทธธรรม และสมรรถนะ (Competency) เข้ามาเสริมสร้างหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอ แม่ทา จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการนำเอาหลักหลักพุทธธรรม และสมรรถนะทั้ง 5 ด้านเข้ามาปรับ ประยุกต์ใช้ และนำมาเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านเพื่อให้การ ดำเนินงาน ให้ออกมาได้อย่างมีผลสัมฤทธิ์ อีกทั้งยังสามารถจะสร้างความเชี่ยวชาญในสายงานของ ตนเองได้มากยิ่งขึ้น โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงาน พร้อมกับการสร้างความ ร่วมแรงร่วมใจ ในการทำงานทางด้านการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ให้มีคุณภาพและมีความมั่นคงใน การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ให้ดียิ่งขึ้นไปตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัด ลำพูน
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

3. เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสาร(Documents) เป็นเบื้องต้น และเสริมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Acting Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือประกอบด้วย แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามกรอบของการศึกษาโดยมีขอบเขตในการศึกษาที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539
2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากคัมภีร์อรรถกถา หนังสือหรืองานวิจัยต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Indepth Interview) พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนผู้ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนงานคณะสงฆ์ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ทั้งหมด 15 รูป/คน
4. นำข้อมูลทั้งหมดในข้างต้นที่ได้มาทำการอภิปราย ประมวลผล เรียบเรียงและสรุปผล เพื่อเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบต่อไป

ผลการวิจัย

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า ได้ดำเนินงานตามการบริหารงานของคณะสงฆ์ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ หรือ จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการ มี 6 ด้าน ด้วยความร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการดำเนินการผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ 1) การปกครอง มีการปฏิบัติงานตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มหาเถรสมาคม มุ่งเน้นการดำเนินงานปกครองตามหลักธรรมาธิปไตย และหลักการเคารพซึ่งกันและกัน 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการจัดตั้งองค์กรสงฆ์ในระดับตำบล และอำเภอเพื่อเป็นหลักในการอบรม เผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น 3) การศาสนศึกษา พระ

สังฆาธิการในเขตอำเภอแม่ทา ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินงานในรูปแบบที่มีการส่งเสริม สนับสนุน ให้พระภิกษุ สามเณร ภายในวัดของตนได้รับการศึกษาเล่าเรียน พร้อมทั้งสนับสนุนเด็กและเยาวชน ทั่วไปในชุมชน ให้ได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ 4) การศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์มีการช่วยเหลือ ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน มีการดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานราชการ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น 5) การสาธารณสงเคราะห์ และ 6) การสาธารณูปการ พระสังฆาธิการทุกระดับ มีความรู้ความเข้าใจ และเอาใจใส่ในการก่อสร้าง บำรุงเสนาสนะภายในวัด ในการก่อสร้างหรือ ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์นั้นอ้างอิงศิลปะ จาริต ธรรมเนียม ของชุมชนเป็นแบบแปลนในการ ดำเนินงาน

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการตามหลักสมรรถนะ ๕ ด้าน เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีการนำเอากลไก ต่าง ๆ เข้าไปเสริมสร้างสมรรถนะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ แบบแผน และเป้าหมายที่ ชัดเจนในการดำเนินงาน โดยบูรณาการกับหลักธรรม อิทธิบาท 4 2) การบริการที่ดี เป็นการ ดำเนินงานที่อาศัยการทำงานร่วมกับองค์กรทุกภาคส่วน มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และนำเสนอแนวคิด ในการทำงานร่วมกัน เพื่อวางแผนในการบริการประชาชน ตลอดจนการพัฒนาการทำงานของพระ สังฆาธิการในด้านการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 3) การส่งเสริม ความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ มีการมอบหมายภาระงานให้พระสังฆาธิการ และภาคีเครือข่ายที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในงานด้านที่รับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมาย มีการวางแผน พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้อบรมพัฒนาอยู่เสมอ ตามหลักปาปณิกธรรม 3 4) ความมีจริยธรรม เป็นตัวช่วยเสริมสร้าง การดำเนินงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ให้มีประสิทธิภาพตามรูปแบบ การ ครอบตน ครอบคน และครองงาน ตามหลักศีล 5) ความร่วมแรงร่วมใจ เป็นการดำเนินงานตาม หลักการสามัคคีธรรม โดยอาศัยความศรัทธา เสียสละ และเชื่อมั่น เป็นหลักในการทำงาน ภายใต้หลัก สาราณียธรรม 6 ทั้งสมรรถนะและหลักพุทธธรรมข้างต้นมีเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

3.วิเคราะห์การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ใน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีการดำเนินงานโดยอาศัยหลักสมรรถนะ 5 ด้าน เพื่อเป็นกรอบในการ เสริมสร้างการทำงานพร้อมทั้งนี้มีการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ

สังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พอสรุปได้ดังนี้ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีการนำหลัก อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ความมีใจรักในการทำงาน วิริยะ มีความมุ่งมั่น ทดมเพกักงานที่ได้รับมอบหมาย จิตตะ มีสมาธิและจดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมาย วิมังสา ทบทวนในงานที่ทำและพัฒนาต่อยอด ไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน 2) การบริการที่ดี มีการนำหลัก สังคหัตถ์ 4 คือเป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจของบุคคลและประสานหมู่ชนให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี ตามหลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย ทาน เป็นการโอบอ้อมอารี ปิยวาจา มีวจีไพเราะ อตถจริยา สงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชน และสมานัตตตา ตั้งตนเหมาะสม 3) การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ มีการนำหลัก ปาปณิกรรม 3 คือ จักขมา มีปัญญามองการณ์ไกล วิรุโธ จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และ นิสสยสัมปันโน การพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 4) ความมีจริยธรรม ได้มีการนำหลักศีล คือมีความประพฤติดีงามทางกาย วาจา และจิตใจ และ 5) ความร่วมแรงร่วมใจ ได้มีการนำหลัก สาราณียธรรม 6 คือ เมตตาการุณยธรรม การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ เมตตาวัจจกรรม มีจาจาดีสุภาพ พุดจามีเหตุมีผล เมตตาโมกขกรรม มีความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง สาธารณโกศ รู้จักแบ่งบัน มีจิตสาธารณะ สีสสามัญญดา มีความรักใคร่สามัคคี เคารพกฎกติกาของหมู่คณะ และ ทิฏฐีสามัญญดา มีความเห็นร่วมกันไม่อคติเอนเอียง

อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินงานตามการบริหารงานของคณะสงฆ์ตามกฎหมายอาเถรสมาคม ที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ หรือจะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครอง 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) การศาสนศึกษา 4) การศึกษาสงเคราะห์ 5) การสาธารณสงเคราะห์ และ 6) การสาธารณูปการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลหลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธ ศาสนา ปัจจุบัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายอาเถรสมาคมฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่ ภารกิจที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระ

ศาสนามี 6 ฝ่าย คือ 1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์

แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการตามหลักสมรรถนะ 5 ด้าน คือ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) ความมีจริยธรรม และ 5) ความร่วมแรงร่วมใจ สมรรถนะข้างต้นมีเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิศิต ธีรวิโส ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์” ประกอบด้วยสมรรถนะ 9 คือ 1) สมรรถนะทั่วไป ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ คุณธรรมจริยธรรม การสื่อสารที่ดี และการเป็นแบบอย่างที่ดี 2) สมรรถนะตนเอง ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ ภาวะผู้นำตนเอง การมีสติปัญญา และการพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง และ 3) สมรรถนะการทำงานกับคนอื่น ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ การทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือผู้อื่น และ ความเชื่อถือไว้วางใจได้และแต่ละสมรรถนะย่อยมี 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ทั้งนี้คณะสงฆ์อำเภอแม่ทาได้นำเอาหลักพุทธธรรมเพื่อบูรณาการในการดำเนินงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการดำเนินงานตามเป้าหมายสูงสุดที่วางไว้

วิเคราะห์การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีการดำเนินงานโดยอาศัยหลักสมรรถนะ 5 ด้าน เพื่อเป็นกรอบในการเสริมสร้างการทำงานพร้อมทั้งนี้มีการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พอสรุปอธิบายได้ดังนี้

1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีการนำหลัก อิทธิบาท 4 คือหลักธรรมที่นำไปสู่หนทางแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย 1.1) ฉันทะ (ความพอใจ) ความมีใจรักในการทำงาน การสร้างฉันทะ เราต้องเลือกที่จะศรัทธาในสิ่งที่ทำ ที่สำคัญคือต้องหมั่นตรวจสอบศรัทธานั้น ว่าดีต่อตนเองและต่อผู้อื่นหรือไม่ หากดีทั้งสองฝ่ายจึงมุ่งมั่นทำด้วยความตั้งใจ การทำงานด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่ดี ย่อมเกิดผลสำเร็จที่ดีทั้งตนเอง และสังคม 1.2) วิริยะ (ความเพียร) มีความมุ่งมั่น ทุ่มเทกับงานที่ได้รับมอบหมาย วิริยะนี้ต้องมีขันติ คืออดทนอดกลั้นเป็นเครื่องมือควบคู่กันไป มีความเพียรและความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหา และมีความหวังที่จะเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่อง

ยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อเป้าหมายคือความสำเร็จ 1.3) จิตตะ มีสมาธิและจดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมาย มีความรับผิดชอบ เมื่อทำงานด้วยจิตจดจ่อแล้ว ต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ทำด้วย จึงเรียกว่าเป็นผลสำเร็จ ดังตามแบบอย่างของคุณธรรม ตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคม 1.4) วิมังสา ทบทวนใน งานที่ทำและพัฒนาต่อยอด อย่างรอบรู้และรอบคอบ การทบทวนตัวเอง และองค์กร ว่าสิ่งที่ได้คิดและ กระทำเกิดผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน

2) การบริการที่ดี มีการนำหลัก สังคหวัตถุ 4 คือ เป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวหัวใจของ บุคคลและประสานหมู่ชนให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี ตามหลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย 2.1) ทาน คือการให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว มีจิต อาสา และจิตสาธารณะ 2.2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบ คายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ 2.3) อัตถจริยา การสงเคราะห์ ขวนขวาย ช่วยเหลือกิจการ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 2.4) สมานัตตตา การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน โดยสรุป แล้ว รูปแบบการดำเนินงานจะเป็น โอบอ้อมอารีย์ วชิไพบราห์ สงเคราะห์ชุมชน วางตนเหมาะสม

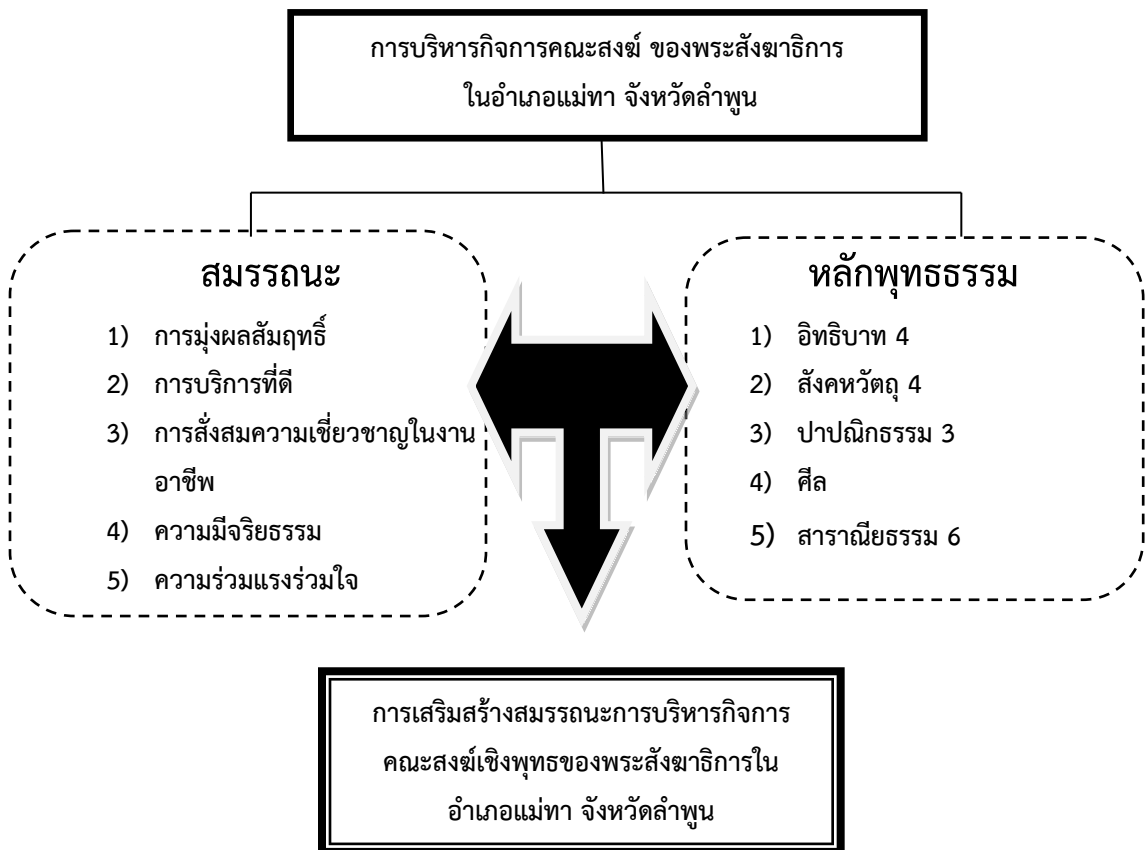
3) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ มีการนำหลักปาปณิกกรรม 3 คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารและ ทำงานประกอบด้วย 3.1) จักขุมา มีปัญญามอง การณ์ไกล 3.2) วิริโร จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และ 3.3) นิสสยสัมปันโน การพึ่งพา อาศัยคนอื่นได้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

4) ความมีจริยธรรม ได้มีการนำหลักศีล คือมีความประพฤติดีงามทางกาย วาจา และจิตใจ จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

5) ความร่วมแรงร่วมใจ ได้มีการนำหลัก สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมอันเป็นไปเพื่อ ความระลึกถึงกันและกัน ธรรมอันเป็นไปเพื่อเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันจนก่อเกิดเป็น ความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย 5.1) เมตตากายกรรม การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกิจธุระ ของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง 5.2) เมตตาวาจากรรม มีจาจาดีสุภาพ พูดจาดีไม่มีผล 5.3) เมตตามโนกรรม มีความคิดที่ประกอบด้วย เมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 5.4) สาธารณโภคี รู้จักแบ่งปัน มีจิตสาธารณะเมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็น ของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5.5)

ศีลสามัญญตา มีความรักใคร่สามัคคี เคารพกฎกติกาของหมู่คณะ และ 5.6) ญาณสามัญญตา มีความเห็นร่วมกันไม่อคติเอนเอียง

องค์ความรู้ใหม่

สรุป และข้อเสนอแนะ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินงานตามภารกิจของคณะสงฆ์ตามหลักการที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย 6 ด้าน เพื่อเป็นการเผยแผ่ ส่งเสริม และพัฒนา ตามภารกิจด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พร้อมทั้งได้มีการนำหลักสมรรถนะ 5 ด้านมาเป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย พร้อมทั้งบูรณาการกับ

หลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนานำไปสู่การทำงานที่ดี และมีประสิทธิภาพ นำพาองค์กรคณะสงฆ์ไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์เชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนต่อไป

References

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2550). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เฉลิมพล โสมอินทร์.(2564). *ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). *การคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปญโญ). (2561). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระระพิน พุทธิสาร (ดวงลอย). (2561). “การจัดองค์กรบริหารสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเชิงพุทธ. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชตนิธโร) . (2553). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวีศิต ธีรวิโส. (2562). “การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์”. *วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2562).